

РИБАЛЬСЬКІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ ФЕДОРА ОДРАЧА

У статті аналізуються рибальські мотиви оповідань Ф. Одрача, що увійшли до збірки «Покинута оселя». Твори Ф. Одрача досліджуються у контексті функціонування рибальської теми в українській літературі. В центрі дослідження – засоби характеротворення яскравих типажів рибалок, з'ясовуються психоемоційні домінанти їх характерів. У статті аналізується рибальська термінологія, з'ясовуються прикметні риси рибальства як хобі. Досліджуються особливості екологічної свідомості письменника, яка формувалась ще в дитинстві на лоні поліської природи і яка визначила специфічні риси творчості прозаїка. Проблема взаємин людина – природа розглядається в статті з позицій екокритики.

Ключові слова: рибальський мотив, образ рибалки, етнотип, природа Полісся, Канада, екосистема, екологічна свідомість, екоцентричність.

Федір Одрач – один з найцікавіших письменників Полісся ХХ ст. В його творах відобразився український фольклор західного Полісся, міфопоетичні уявлення, побут, звичаї поліщуків. Особливою рисою світогляду Ф. Одрача є екоцентричність. Однією з улюблених тем його творчості є рибальська тематика, і відображає вона не лише поліський колорит, але й екосвіт Канади – краю, який захоплено відкриває для себе письменник-емігрант. Творчість Ф. Одрача ще потребує вдумливого прочитання. В Україні прозою Ф. Одрача цікавились І. Боднарук, В. Давидюк, В. Леонюк, В. Мацько. Дослідники ставили за мету включити забуте (незнане) літературне ім'я Ф. Одрача в літературний контекст. У нашій статті зосереджена увага на особливостях художнього дискурсу рибальських оповідань письменника.

Мета та завдання статті – дослідити рибальські мотиви Федора Одрача у контексті функціонування рибальської тематики в українській літературі. До аналізу залучені твори І. Нечуя-Левицького, І. Франка, М. Чернявського, М. Рильського, Остапа Вишні. Мета статті – з'ясувати особливості розгортання рибальських мотивів у творчості письменника, проаналізувати засоби характеротворення яскравих типажів рибалок, зокрема і образу рибалки-наратора, а також дослідити особливості рибальського хобі, його характерну термінологію та атрибутику. Окрема увага приділяється конфлікту «природа-технічний прогрес», творчість Ф. Одрача осмислюється з позицій екокритики.

Об'єкт дослідження – «рибальські» оповідання Ф. Одрача, вміщені у збірці «Покинута оселя» (1960 р., Канада).

Природа займає чільне місце у творчості Федора Одрача. Саме завдяки його прозі перед нами постає неповторний образ західного Полісся, його велична природа, її унікальний міфосвіт, що віками складався багатомановою уявою поліщуків. «За Стир!», «Поліська казка», «Кінець сірому», «Ганець журавлі», «Щебетун» та ін. оповідання і повісті Федора Одрача, присвячені людям і природі рідного краю. Якщо розглядати ці твори Одрача відповідно до чотирьох природних зон Пітера Баррі, що вказують на рівень, так би мовити, окультурення людиною природи, то поліська тема демонструє частково ознаки першої зони (дика природа) і охоплює дві наступні: «мальовничий пейзаж» і сільську місцевість. Інша група оповідань письменника збагачує уявлення читача про природу Канади. В чужій країні Ф. Одрач опинився як вигнанець після Другої світової війни. Адаптуватись у новому суспільстві було важко, здається, письменник «вжився» спочатку в природу Канади. З великим ентузіазмом відкривав він її секрети, пізнавав особливості, порівнював з Поліссям. Близькі і дальші мандри канадськими річками давали вигнанцю сили і знайомили з різними цікавими людьми. Світ канадської природи відобразив Федір Одрач в своїх рибальських оповіданнях, які умовно можна вважати окремим циклом. Канада відкривається письменнику досить багатогранно: від мальовничих краєвидів незайманої природи до паркових зон, де відпочиває галаслива молодь, а диких качок підгодовують згідно урядовій програмі («З вудками в місячну ніч»).

В українській літературі віддавна тема стосунків людини з природою була однією з основних і осмислювалась різнопланово: в її духовному, моральному, естетичному вимірах,

а також практично-ціннісному, як зазначає літературознавець М. Ткачук, адже з природою тісно пов'язані форми господарсько-побутової діяльності людини. Зокрема рибальство для українців завжди було одним із видів природокористування і завжди ґрунтувалося на дбайливому ставленні до природи. Література не проминула своєю увагою рибальську сферу діяльності, відобразивши її у різножанрових творах. Пам'ятаємо, образ молодого рибалки з романтичної балади П. Гулака-Артемівського, що замовляє, як той вовк у відомій народній казці: *«Ловіться, рибочки, великі і маленькі! / Що рибка смик – то серце твоє!..»* [2, с. 45]. Щоправда, фінал історії рибалки досить сумний, але то вже данина романтичному світорозумінню письменника. Мабуть, чи не першим образом професійного рибалки в нашій літературі є Панас Круть («Рибалка Панас Круть») Івана Нечуя-Левицького. Професійну діяльність рибальської артілі зображує письменник і у повісті «Микола Джеря» (1878). Після втечі з цукроварні ватага колишніх селян на чолі з Джерею подалась на Акерманщину, де пристає до місцевих рибалок. Зі сторінок повісті дізнаємось про особливості рибальського промислу та водних мешканців: *«В лимані ловилась риба більше дністрово, річана або ставна, ніж морська, але часом траплялись: здорові осетри, білуги»* [4, с. 494]. Як відповідальний традиційний ритуал зображує Іван Нечуй-Левицький вихідчини рибалок у море після обов'язкової молитви з проханням до Бога про успіх справи і про збереження їх життя у морі. Зі знанням рибальської справи описує І. Нечуй-Левицький перший улов рибалок, який проти місяця здавався фантастичним явищем: *«кругла камбала побивалась, ніби на піску підсакували срібні здорові тарілки», «осетр гнув спину підковою», «посипались з матні на берег здорові лакерди, плісковаті палажки, заблищали морські півні з червоними перами, залисніли червоно-золоті москалики»* [4, с. 500]. Рибальське життя, зображене письменником, наповнене витривалою працею і ризиком. Потреба соціального виживання стоїть на першому місці, людина, втручаючись в природу, ще не усвідомлює своєї ролі в її збереженні (дельфіна, як непотрібний улов, рибалки просто викидають на сушу).

Українська модерна література в особі Івана Франка дає нам високі зразки символічно-алегоричного трактуванні рибальського мотиву під впливом дуалістичних зацікавлень митця. Символічне значення має образ риби в філософсько-психологічному оповіданні Івана Франка «Як Юра Шикманюк брів Черемош» (1903). Полювання посеред Черемоша за могутньою головолицею відводить Юру від страшного злочину. Хоча риболовецький азарт Шикманюка викликаний корисливими потребами, однак загадкова головолиця рятує його душу, пробуджує в ньому миролюбні почуття.

Всім відомо, що рибальство це не завжди професія, але дуже часто хобі, яке викликає почуття задоволення і насолоди. Так, Микола Чернявський в циклі «Донецькі сонети» (1898) зображує свого рідного батька, священика, якому не чужі людські слабкості, за риболовлю. У сонеті «Рибалки» він добродушно обіграє євангельську метафору про Апостолів як ловців душ.

*І смиренно ієрей
З псалмоспівцем голосистим,
Замість темних душ людей,
Ранком теплим і росистим
Уявляють стерлядей
В їхнім царстві прозорчистім* [10, с. 201].

Максим Рильський, палкий захисник і знавець природи, добре знайий своїми рибальськими мотивами. У «Рибальському посланні» (1920), котре адресоване братові Іванові, поет переконує, що до рибальства були небайдужі ще за часів Гомера і Феокріта. Поет змальовує ідилічну картину органічного єднання людини з природою, з доброзичливою іронією передає хвилювання рибалки, коли на гачок його вудки чіпляється лин чи яка інша здобич. Поет усвідомлює свою «слабкість» до рибальства, очевидно, що дехто з друзів кепкував з його пристрасті. Однак ліричний герой послання на це зневажає:

*Нехай сміються! Не один мудрець,
Цар не один, забувши свій вінець,*

*У сизий ранок, вечором рожевим
Сидів з вудками, водам кришталеvim
Оддаючи свій наболілий сум,
І славу гірку, і безсилля дум [7, с. 162].*

«Друге рибальське посланіє, зовсім не до рибалки адресоване» (1924) (от завдяки М. Рильському і дізнались, що В. Петров не поділяв його захоплення) розповідає про мандрівку поета-неокласика не чужими славними землями, а рідним краєм: *«стомлений по праці смиренно утікаю, мов Горацій, на вогкий шовк родимих берегів...»* [7, с. 268]. Поет там знаходить людей, котрі живуть в ідилічній гармонії з природою, і в цьому він бачить їх мудрість. Там Радіон – «щасливий, як новітній Діоген», там небіж – «десятилітній класик / Обманює плоскоголових щук». Ліричний герой має потребу відійти від клопотів письменницького життя:

*Втечу од бур, огнів і завірюх
У край, де друзі за удками стежать
І до гуртків письменських не належать [7, с. 169].*

Отже, рибальство для поета – це своєрідна релаксація, можливість віднайти спокій і внутрішню гармонію. Живописним ліризмом і гумором пронизаний цикл М. Рильського «Рибальські сонети» (1938-1940). Крім мистецьки змалюваної краси природи, поет-психолог зі щирим гумором відтворює емоційний стан рибалок, їх хвилювання, миті радощів і розчарувань від вдалої чи невдалої риболовлі. Сонети рясніють рибачкою термінологією (волосінь, вудилище, підсака), добре обізнаний ліричний герой з назвами риб: щука, пліть, окунь, короп, пічкур). Здавалось би, непоетична термінологія, але лірична налаштованість сонетів не страждає від цього, а навпаки, поету вдається у простоті і примітивності існування відкрити довершеність і мудрість.

Остап Вишня не раз вирушав на мисливські та рибальські промисли разом з М. Рильським. Свою славнозвісну усмішку «Сом» (1953) він присвятив улюбленій тематиці. В ній – яскравий образ розповідача діда Панаса. Реальне в бувальщинах діда так тісно переплелось з фантазією, що важко провести якусь межу між правдою і вигадкою. Остап Вишня залучає в цю усмішку багатий художній арсенал: гротеск і гіперболу, засіб контрасту між справжнім і вигаданим. Лірична настроєвість переплітається з гумором та фантастикою. Дід Панас постає як істинний рибалка, людина з великим життєвим досвідом, щирим серцем, проникливим розумом, неперевершеним оповідачем рибальських історій, в яких за законами жанру завжди є перебільшення, і тоді сом може з'їсти собаку, гусака, гімалайського ведмедя і, коли б пароплав плив тихо, а не шумів, то і пароплав.

В той час, як Остап Вишня писав усмішку «Сом», Федір Одрач на іншому континенті створював свої рибальські історії, обов'язковим свідком і учасником яких був і сам письменник – пристрасний рибалка. Джерела свого рибальського хисту Федір Одрач з'ясовує в нарисі «Наше Полісся» (1955). Детально зображуючи життя поліщуків, Федір Одрач зазначає, що їх побут укладався між болотами та річками Піна, Стир (Прип'ятка) та Прип'ять. Описує він і, вважай, щорічну, весняну повінь на Пінщині (згадаймо повінь на Великдень в «Зачарованій Десні» видатного поліщука Олександра Довженка.

«Поряд зі скотарством, – пише дослідник, – риба на Поліссі являється важливою підставою економічного життя поліщуків» [6, с. 12] і далі «мабуть, ніде не знайдете так досвідчених рибалок, як саме на Поліссі» [6, с. 12]. Письменник вдається до детального опису способів різного сезонного рибальства, снастей та різних хитромудрощів у полюванні на рибу. Незважаючи на публіцистичний стиль нарису, Одрач користується можливістю сказати щось небувале про рибу: «Мене один старенький дідусь запевняв з села Боричевич, що за його молодості до його хати крізь відчинені двері пливла велика щука, яка ув'язнилась під піччю [6, с. 6].

Таким чином, розуміємо, що рибальська пристрась Федора Одрача, мабуть, родилась разом з ним, підкріплена знаннями, досвідом, які він увібрив від рідних йому поліщуків. І коли життя його відірвало від дому, і закинуло в Англію, а згодом в далеку Канаду, Одрач і

там не занедбав улюблену справу рибальства, знайшов однодумців, що у пошуках мальовничих і багатих рибою водойм їхали за десятки кілометрів від дому, і мали від того, перш за все, естетичну насолоду.

Рибальські історії Ф. Одрача увійшли до збірки оповідань «Покинута оселя» (1960). У ній з вісімнадцяти оповідань дев'ять присвячені рибальству і в одинадцятьох зображена водна стихія. В більшості оповідань Одрача наратор є безпосереднім учасником подій, це образ у якому значною мірою відбилосся авторське світовідчуття, гадаємо, що і самі історії взяті з авторового життя, більше того – в окремих творах письменник не змінює навіть свого імені (Федір), як й імен своєї дружини та двох донечок (Клара, Рута, Ерма). У збірці «Покинута оселя» виразно проступає повоєнний час, Канада представляє собою країну, у яку через світові драматичні події з усього світу зібралися люди, різних національностей, вірувань і переконань. Іноді старі звички та хобі допомагають їм відволіктись від нагальних турбот, знайти товаришів, не почуватися такими самотніми у новому житті, що для них настало за океаном. Автор-рибалка кожного разу виступає і як автор-спостерігач, письменник-психолог. Він любить розгадувати характер кожної риби, норів кожної річки, але чи не більше йому цікаво «відгадувати» людей. Федір Одрач вдячний слухач. Паралельно його письменницька пам'ять активно працює, підмічаючи деталі, а розум досить скептичний, іноді іронічний, можливо, тому він майстер комічних ситуацій.

Отож люди цікавлять письменника не менше за рибу. Захоплений дивною поведінкою незнайомого рибалки («Філософуючий рибалка»), він зізнається: «Я з великим інтересом приглядався моєму сусідові» [5, с. 19]. Оповідач цього твору уважно спостерігає, як змінюється поведінка людини, її емоції в момент, коли на гачок вудилища чіпляється рибина і починається боротьба, в якій виграє спритніший і хитріший. Як правило, в такий момент людина втрачає всю свою поважність, удавану серйозність і строгість, а стає по-дитячому безпосередньою і емоційно відкритою. Оповідач в особі незнайомого рибалки несподівано виявляє для себе філософа. У фіналі війни, німець за національністю, він врятувався від смерті чи радянських концтаборів завдяки конвоїрові-українцю Зеньку, який стріляв навздогін утікачеві так, аби не вцілити. Після такого несподіваного порятунку Вольфганг Клінгер з вдячністю думає про українців, вважаючи їх добрими людьми, а через те, гадає, і ворогів у них багато. А ще він на все життя вивів для себе теорію щастя: «Як хтось вам скаже, що можна бути щасливому сумирно живучи, не вірте. Безмежне щастя можливе тільки після безмежного горя» [5, с. 21]. Свою теорію щастя пан Клінгер вивіряє на рибах: він спочатку вловить рибину, а потім відпускає її на волю. Після чого ретельно записує в нотатник вагу, довжину свого улову та точне число події. На здивування співрозмовника, чи ж риба здатна належно поцінувати подаровану їй волю, він впевнено відповідає: «Коли б не змогла відчути, не втікала б від небезпеки, як я від Зенька в Берліні» [5, с. 21]. Вольфганг Клінгер завдяки своїй філософії щастя демонструє дещо несподівану екологію – все живе (і навіть риба) прагне жити і нічого ціннішого понад життя немає.

Промовистою для Ф. Одрача є мова жестів, рухів, вигуків, з них він зчитує інформацію про людину. Про Клінгера він пише: «Мурикав щось під носом, бідкався, знизував плечима і сердито поглядав на воду, на те місце, де втік йому короп» [5, с. 21], а вже згодом, після наглого поневолення і щасливого вивільнення рибини: «Ще недавно мовчазний і байдужий, тепер був він надивовижу балакучий» [5, с. 21], «Мірою наростання цифр у його нотатнику, наростало в ньому й бажання балакати. Широко тепер посміхався до мене, блискаючи трьома золотими зубами в щелепах» [5, с. 21].

Старого земляка пана Копійку Одрач характеризує так: «Характер це неупорядкований, широкий, ніби степ, і мінливий, ніби осіння європейська погода» [5, с. 7]. Сперечатися зі своєю жінкою він не має волі, однак тяга до риболовлі надає старому відваги і він тікає на річку. Свій вчинок пан Копійка пояснює так: «Не витримав, от що, - трохи злобно бубонить пан Копійка. - Цигана тягне в ліс, а нашого брата на воду. На це нема ні ліку, ні поради. Отак запече щось під серцем і тоді думаєш тільки, щоб швидше, швидше над воду» [5, с. 9-10]. Сам Одрач свій риболовецький азарт характеризує влучно народною приказкою «охота

гірша неволі» [5, с. 6]. А пан Лоцький – «вічний невдаха в риболовлі» – так іронізує зі свого захоплення: «Усім нам щось не гаразд у голові. От, замість сидіти вдома й бавитися з дітьми, лихо гонить сто миль на північ. Рибальський чортик всеціло заволодів нами» («На Норд Рівер») [5, с. 91]. Як бачимо, метою рибальства для героїв Ф. Одрача є не хижацький інстинкт, а навпаки, поетичний стан душі, любов бути серед природи, бажання пізнавати її таємниці.

Письменник психологічний стан своїх героїв-рибалок розгадує завдяки інтонаціям голосу, жестам тіла: от пан Копійка не уміє переконливо брехати і тому сердиться, йому важко зізнатись, що він побоюється свою жінку. На річці мова пана Копійки звучить спочатку подразнено (очевидно, так намагається приховати зніченість), а коли клонуло приманку, то «посапує нетерпеливо», і, нарешті, скрикує захоплено «Ну й чортяка!», коли попадається гарна здобич. На жарти товариша про «авантюру з жінкою» (сварку, непорозуміння – І. Г.) пан Копійка незадоволено морщиться, а коли дружина неочікувано з'являється на острові, він почувається невпевненим аж до того моменту, поки «його огрядна половинка «відповіла» помахом білої хустинки, що знаменувало «мир і згоду» [5, с. 15]. На природі людина позбувається негативних емоцій, налаштовується на позитив.

Оповідання «Розповіді в авті» Одрача присвячене рибальським пригодам, зокрема напівкомічній історії про нещасливого рибалку та його «уродинову вудку» (подарунок коханої Кетлін), яку нагло вкрав великий судак. У цьому творі автор-рибалка надає слово своєму колезі панові Бубалі, людині неабиякої сили і атлетичної вправності. Саме ці його якості роблять рибальську історію ймовірною, на що натякає і сам автор-оповідач, котрий у цьому творі займає позицію «драматизованого» наратора.

Поряд із безпосередніми розповідями автора-оповідача, зустрічаються у збірці «Покинута оселя» і оповіді інших рибалок. Наратор в таких випадках виступає лише як слухач, що переказує почуте (гетеродієгетичний наратор). Ніби знімаючи із себе відповідальність, автор добродушно застерігає: «Рибалки, треба це знати, люди з відкритим серцем. Вони радо діляться з своїми рибальськими пригодами, нерідко докидуючи до них чималенько буйної фантазії» («Невдале прийняття») [5, с. 63].

Лексичний склад оповідань Федора Одрача демонструє все багатство рибної фауни Канади і глибину пізнань самого письменника в цій галузі: судак, королівський короп, кетфіш і догфіш, санфіш, угор, осетр (стирджень), щупак, озерна форель, окунь, бес, сакер тощо. Принагідно характеризує письменник і смакові якості різної риби. Окремо треба сказати про рибальські снасті та інше спорядження, такі важливі для рибалок: вудки, сітки, гумові чоботи, брезентова торба, гострий ніж, цілий набір гачків, звичайно ж, хробаки, «кулеша на коропа» і т. ін. І ще одна невід'ємна ознака рибальського хобі – це особливий настрій, наповнений урочистим передчуттям насолоди, захоплення, який іноді може змінитися розчаруванням, зіпсованим настроєм через невдачу. Та, не зважаючи на поразку, пристрасть змушує невдаха шукати щастя на річці знову і знову, перехитрувати не менш хитру рибу, а водночас і пізнавати її звички, умови життя, спосіб харчування і т. ін. Рибалки Ф. Одрача – це люди, які не чинять шкоди природі, навпаки, вона для них цінність, джерело натхнення і захоплення. Екологічна свідомість – це прикметна риса Федора Одрача як людини і письменника.

Ф. Одрач цікавий етнопсихолог, серед незнайомих рибалок він підмічає характерні риси, притаманні тій чи іншій національності, і буває дуже втішений, коли його припущення справджується. Оповідання «Оселя над річкою» починається з такого знайомства: «Була це вже старша людина із українським кругловидим обличчям. Ми сиділи мовчки чекаючи, очевидячки, на нагоду, щоб заговорити один до одного» [5, с. 25]. Добродій Шпак (таки не помилився оповідач) виявився людиною старосвітських принципів, його відлякує «змоторизоване галалайство» [5, с. 25]. «Горе для людини, коли свою маківку уподібнює до автомата», – резонує Шпак – непохитний противник прогресу. «Від такого стилю життя» герой твору мріє втекти у місце, не зіпсоване ревом цивілізації. Зустріч із земляком викликає в оповідача ностальгію за рідним Поліссям, а його туга за втраченою гармонією буття, яка

лишилась у незворотньому дитинстві суголосна Довженківській тузі у «Зачарованій Десні»: «Погано діється з людиною, коли бідує в злиднях, бо тоді нарікає і скиглить, ще гірше діється з людиною, коли має надмірний добробут, бо тоді верещить від самовпевнення і стає гордою і зневажливою (...). Ах, золоті літа мого дитинства! Як же чудово було рибальчити в прозорій воді незайманого Стиру, омаяного зеленими верболозами, буйними очеретами та високим вільшняком, що ранками молився Всевишньому стотисячними голосами солов 'їв та зозуль! Тоді ще ніхто не чув про рев моторок на тихих водах» [5, с. 29]. Не знаю, чи міг знати Ф. Одрач текст О. Довженка, поліщука, як і він, тільки зі східного Полісся, але річку свого дитинства Стир він характеризує епітетом «незайманий», як і Довженко називає свою річку «моя незаймана дівице Десно».

Через три роки «тихе полювання» приведе оповідача у майже незайманий людиною куточок природи, яке ж буде його приємне здивування, коли у відлюдкуватому фермерові він упізнає добродія Шпака. Хоч і є легка іронія у змалюванні його образу, однак ця іронія добродушна, а почуття земляка зрозумілі і близькі романтичному Одрачеві. Кількома штрихами домальовує письменник психологічний портрет Шпака, згадуючи, що з рідною Україною втратив він і свою родину: «Вони там... у Сибірі» [5, с. 35]. Саме природа дає йому жагу до життя, дає йому спокійний сон, апетит і енергію, як зізнається сам добродій Шпак. Тривожно звучать в оповіданні слова фермера і тепер вже не здаються перебільшенням: «Дяка Богові, є ще неторкнені місця, не запаскуджені «здобутками людського розуму». Та що буде за десять років? Напевно по мені завітає і в цю околицю техніка. Забурчать бульдозери по цих ось пустків'ях, крани почнуть очищувати дно річки, тоді моторка своїм гудінням проголосить потайбичному лісові свою перемогу» [5, с. 36]. Пан Шпак, як той дядько Лев з «Лісової пісні» Лесі Українки, оберігає спокій свого «пустків'я», бо добре знає, що «природа, де Бог і Його благодать» [5, с. 35], хоч усвідомлює, що його ферма – це одна з останніх фортець перед натиском технічного прогресу. Оповідач із співчуттям ставиться до слів пана Шпака, хоч його спосіб життя дещо й дивує прибулих рибалок. В оповідання «Оселя над річкою» вустами дивака-романтика Шпака прозвучало застереження західній цивілізації, прохання прислухатися до світу природи, враховувати її потреби. І це в той час, коли в Радянському Союзі оголошується наступ технічного прогресу на природу, її чомусь вирішили «завойовувати», «підкоряти», затоплюючи родючі землі штучними водосховищами, масово осушуючи болота, через що порушили важливі екосистеми, як наслідок – небезпечні екологічні зміни водного балансу, зниклі лугові і лісові рослини, гриби, деградація ґрунтів тощо. Слід сказати, що в наслідок цих необдуманих дій катастрофічно постраждала екосистема рідного Одрачеві Полісся. Приблизно в цей же період українські письменники Максим Рильський, Олександр Довженко, Олесь Гончар своєю творчістю, як і Федір Одрач, прагнуть привернути увагу суспільства до екологічних проблем, які дуже міцно переплітаються з проблемами духовності і моралі.

З огляду на вище сказане здаються нам перспективними дослідження цілої групи творів Федора Одрача, зокрема і його рибальських оповідань, з позицій екокритики. Письменник-поліщук серед природи почувається її органічною часткою. І хоч герої оповідань Ф. Одрача радо користуються здобутками цивілізації, але конфлікт природа – людина – прогрес уже накреслюється в його творах 50-х рр. ХХ ст. Крім того, в оповіданнях Ф. Одрача вражає багатство етнотипів, спостережливий митець майстерно створює галерею людей різних національностей. Бачимо також твори Ф. Одрача як цікавий матеріал для майбутніх етнопсихологічних студій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія. К.: Смолоскип, 2008. 360 с.
2. Вишня Остап. Твори: в 4 т. К.: Дніпро, 1988. Т. 3. 398 с.
3. Гулак-Артемівський П. Твори. К.: Дніпро, 1978. 160 с.
4. Нечуй-Левицький І. Твори: в 2 т. К.: Наукова думка, 1985. Т. 1. 639 с.
5. Одрач Ф. Покинута оселя. Торонто: укр. видавництво «Добра книжка», 1960. Випуск 162. 305 с. URL: <http://diasporiana.org.ua/proza/14957-odrach-f-pokinuta-oselya/> (дата звернення: 12 жовтня 2017).

6. Одрач Ф. Наше Полісся. Вінніпег, 1955. 68 с. URL: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/15373-odrach-f-nashe-polissya/> (дата звернення: 12 жовтня 2017).
7. Рильський М. Зібрання творів: у 20 т. К.: Наукова думка. Т. 1.: Поезії 1907–1929. Проза 1911–1925. 535 с.
8. Рильський М. Зібрання творів: у 20 т. К.: Наукова думка. Т. 2.: Поезія 1930–1941. 432 с.
9. Ткачук М. Людина і природа в українській літературі крізь призму екокритики. Дивослово. 2011. № 6. С.52–56.
10. Чернявський М. Ф. Твори: в 2 т. К.: Дніпро, 1966. Т. 1. 516 с.

Halak Inna. Fishing motives in the work of Fedir Odrach.

The fishing motifs of F. Odrach's stories in the article are analyzed. The research attention is focused on the works of the «Abandoned House» collection (1960). F. Odrach's works are studied in the context of the fishing theme functioning in Ukrainian literature.

The purpose of the article is to study the features of the artistic discourse of the writer's fishing tales.

Fishing topics are the favorite theme of F. Odrach's creativity. The writer enthusiastically depicts nature. His characters are incorporated into her ecosystem. F. Odrach depicts the ecology of his native Polissia and Canada. The emigrant writer enthusiastically reveals the wealth of Canadian nature. The features of the writer's ecological consciousness are studied. Valuable categories of Fedir Odrach were formed even in childhood in the nature of Polissia. This led to the specific features of the creativity of the prose writer. The problem of the relationship of a person - nature in the article is considered from the standpoint of ecological criticism. The sources of his fishing talent Fedir Odrach find out in the essay «Our Polissia» (1955). He notes that livestock and fishing were an important economic base for the Polischuks. He considered Polyschuks the most experienced fishermen. Among the rivers Polissia F. Odrach calls Pina, Styr (Pripyatka) and Pripyat. The writer describes in detail fishing gear and different ways of seasonal fishing.

In the literature, the theme of human relations with nature has long been understood in the spiritual, moral, aesthetic and practical-value aspects. Nature formed the features of human-economic activity. Fishing for Ukrainians has always been one of the types of nature use and aesthetic contact with nature. Literature reflected the fishing theme in different genres, in particular in the works of Ivan Nechuy-Levytsky, Ivan Franko, Mykola Cherniavsky, Maxym Rylsky, Ostap Vyshnia.

The images of fishermen, their characters, emotional states, ideological foundations in the article are investigated. Draws attention to the image of a fisherman-narrator, whose prototype is the writer himself. F. Odrach is an interesting ethnopsychologist. Among the unfamiliar fishermen, he outlines the characteristic national traits of Ukrainians, Englishmen, Germans, Russians, etc. Also features of the fishing hobby are characterized, fishing terminology and attributes are analyzed.

A special feature of the ideology of F. Odrach is ecocentricity. In most Odrach's stories the narrator, is a direct participant in the events. In the image of the narrator reflected the author's attitude and his life experience. The writer is especially interested the Human. He reveals the features of human nature because of the peculiarities of contact with nature.

Key words: fishing motive, narrator, psychological character, Canadian nature, Canada, Polissia, ecotext, ecological consciousness, ecosystem, ecocentricity.

УДК 82-1/-9

Ірина Григоренко

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЖАНРОВО-СТИЛЬОВОЇ АТРИБУЦІЇ ПРИВАТНИХ ПИСЬМЕННИЦЬКИХ ЛИСТІВ

У статті зроблено спробу виявити основні науково-теоретичні підходи до визначення ключових жанрово-стильових аспектів приватних кореспонденцій письменників. Питання про місце письменницьких листів, у тому числі й приватних, у межах літературних жанрів залишається дискусійним. Багатогранність стильового визначення листа зумовлюється конкретною мовною ситуацією, соціальним рівнем комунікантів, умовами, за яких пишуть лист, формою спілкування, яка залежить від мети і причини спілкування. Ці специфічні властивості листа і спричиняють видову різноманітність епістолярію та його складність як предмета наукового дослідження.

Ключові слова: лист, епістола, епістолярій, кореспонденція митців, письменницький лист.

У сучасному світі розвиток цифрових та інтернеттехнологій, зокрема і у сфері наукової комунікації, спричинив парадоксальні тенденції. Так, незважаючи на можливість безпосереднього доступ до майже всієї інформації, яку продукує і якою володіє людство, суб'єктивність її інтерпретації тільки зростає. Один і той же факт при рівному і повному доступі може бути потрактований кардинально протилежно особистістю в силу її власного світовідчуття, системи переконань і принципів. Тобто об'єктивність, яку дає доступ до безпосереднього, первинного джерела інформації, може нівелюватися суб'єктивністю сприйняття фактів. Тому особливе місце серед джерел інформації належить документації. Важливий документ і у літературознавчих дослідженнях, зокрема приватні листи письменників.

Різні аспекти приватного листування письменників з колегами, друзями, родиною, однодумцями і опонентами вивчало чимало вітчизняних науковців, зокрема Л. Вашків,